Mustafa Kemal ATATÜRK

Özgürlük,Ulus ve Devlet

üzerine el yazıları

1)

Millet

Türkiye Cümhuriyetini
kuran Türkiye Halkına
türk Milleti denir.
millet sözünden ne anlaşı-
lır? ne anlaşılmak lazım-
dır? bunu anlatayım:
sözlerimin kolay anlaşılması
için, yine Türk milletine
bakacağım: Çünki, dünya
yüzünde ondan daha büyük
ondan daha eski, ondan
daha temiz bir millet yok-
tur ve bütün insanlar
tarihinde görülmemiştir.
Bugünkü Türk milletine bir
Resim tablosuna bakar gibi
bakalım ve şimdiye kadar
edindiğimiz bilgilerin yardı-
mıyle düşünelim! bu tabloda
neler görüyorsak, bu tablo
bize neler hatırlatıyorsa,
onları, birer birer söyleyelim,

2)

1. Türk milleti, Halk idaresi olan Cümhuriyetle idare olunur bir Devlettir.
2. Türk Devleti layiktir. her reşit dinini intihapta serbestir.
3. Türk milletinin Dili, türkçedir. Türk dili dünyada en güzel, en zengin ve Kolay olabilecek bir dilidir. Onun için her türk dilini çok sever ve onu yükseltmek için çalışır. Şüphesiz türk dili, türk milleti için mükâdes bir Hazinedir. Çünkü türk milleti, geçirdiği nihayetsiz hadiseler içinde, ahlakının, anana larının, hatıralarının, menfaatlarının, elhasıl bugün, kendi milliyetini yapan her şeyin dili sayesinde muhafaza olunduğunun görüyor. Türk dili, türk milletinin Kalbidir, zihnidir.

3)

4. Türk milleti Asiyanın garbinde ve Avrupanın şarkında olmak üzere Kara ve deniz sınırlarıyle ayırt edilmiş, dünyaca tanınmış bir yurtta yaşar. Onun adına (Türk Eli) sınırlar. Türk yurdu daha çok büyükte yakın ve uzak zamanlar düşünülürse türke yurtluk etmemiş bir kıta yoktur. Bütün dünyada, Asiyada, Avrupada, afrika ve hatta Amerika türk atalarına yurt olmuştur. Bu hakikatlar eski ve kuvvetlerle yeni tarih vesikalarıyle malûmdur.

4)

Fakat bugünkü türk milleti, varlığı için bugünkü yürdundan memnundur. Çünkü türk; derin ve şanlı geçmişin; büyük, kudretli atalarının mukaddes miraslarını bu yurtta da muhafaza edebileceğinden, o mirasları, şimdiye kadar olduğundan çok fazla zenginleştire bileceğinden emindir.

5. Türk milletinin her kişisinde, bir takım farklarla ve fakat ismi-mi sirette birbirine benzer yapılış farklarını tabii bulmak lazımdır. Çünkü, Mısır veya irak çöllerinden başlayan malûm tarihten evvel, Siberya istep lerinden başlayarak Orta Asya, Rusya, Kafkaslar, Anadolu, dünkü ve

5)

bugünkü yunanistan ve Girit, Romalılardan evvel orta İtalyanın vel hasıl bahri sefer sevahiline kadar yayılmış ve yerleşmiş ve bir başka başka iklimler tesiri altında, başka başka cinsten yerlilerle binlerce sene yaşamış, karışmış bu kadar eski ve büyük bir insan cemiyetinin bugünkü çocuklarının tamamen tamamına birbirlerine benzemeleri mümkün müdür? her zaman, her yerde küçük bir aile çocukları bile tamamen birbirlerine benzemeleri vaki değildir. Türk kanunu yalnız bir noktada, iklim aynı dar bir

6)

bir mintakada belirmiş
zan etmek doğru değildir.
Türk kavmi yukarda
söylediğimiz gibi, çok
büyük bir sahada vücut
bulmuş kitlelerin birleşerek
Sopı (klan) ve Sopıların
birleşerek Boy (kabile) ve
Boyların birleşerek Öz
(aşiret) ve Özlerin de bir-
leşerek (sıyan bir cemiyet olan) El (medine) ve
en nihayet Elleri bir
merkezde birleşmeleriyle
büyük bir camia vücuda
getirmişlerdir. Bu büyük
türk camiasını terkip eden
unsurların mahiyetleri
arasındaki fark büyük
olmamakla beraber, menşein

7)

Vüsatı, nüfusun kesreti
düşünülünce türk kavim-
lerinin aralarındaki manevi
rabıtanın gevşek olması,
ve muhtelif namlarla,
muhtelif roller oynaması
telâkki görülür. Bu sebeblerdir ki
tarih, hadiselerin yazdığı kavimleri
nerede!
nasıl ve ne namda
tanıdıysa o sıratla yazmıştır.
böyle olmakla beraber, bugünkü
türk milletinin esasi aynı menşein,
aynı, izzim müşterek
mazinin tespit ettiği mayya
tiptir, türk tipi.
6. bu son sözlerden, anlaşılıyor ki
türk milletini yapan insanlar,
tarihleri birdir

(8)

7. Türk milletinin Türk görünmeyen
bir hali, ~~ehemmiyetle nazarı~~
dikkatimizi ~~celb eder~~
dahi vardır. hakikaten dikkat olunur
sa, türklerin aşağı yukarı
hep ahlakları birbirine
benzer. ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ bir yüksek
ahlak, hiç bir milletin
ahlakına benzemez.
Ahlakın millet teşkilinde
yeri çok büyüktür, mü-
hümdür. bu ehemmiyeti
eyice anlamak için, ahlak
hakkında ~~[illegible]~~ bir kaç
söz söylemek fazla olmaz.
ahlak dediğim zaman, ahlak
kitablarında yazılı olan
nasihatleri murat etmiyo-
rum; ~~[illegible]~~ zira, ahlaklılıktır

(9)

daye yaptığımız işler ve
yapmaktan sakındığımız
işler, kitaplarda yazılı olan
veya bir takım ahlak hoca-
larının tavsiye ettikleri
şeylerden daha evveldir
ve o söylerken o nasihatlere
ayrı olarak, onlara asla kulak
vermeyerek insanlar tarafın-
dan yapılmaktadır. iş,
nazariyyatın hakimi, amiridir.
ahlak kaidelerinin nasıl
yapılması lazım geleceği,
ahlaklılık olduğu anlaşı-
lan işler görüldükten,
tecrübe edildikten sonra
anlaşılır.
bir iş, her neye ait olursa
olsun insanın kuvvet kullan-
masını, yorulmasını

miciptir. insanlar (10
mecbur olmadıkça kendilerini
yormak istemezler
halbuki, bazı işler vardır ki
kendiliğinden, insana, onu
yapmak için derûnî bir
arzu, bir temayül ilham
eder, o iş bazanı arzu
olur. İşte, ahlakî işler
ayrı zamanda hem mecburî
ve hem de bazanı arzu
olan işlerdir.
Bir işin, ahlakî bir kıymete
olabilmesi için, ayrı ayrı
insanlardan daha
ulvî bir menbadan
sadır olmasıdır. O
menba, cemiyettir,
millettir!

Filhakika, ahlakiyyet, (11
hususî fertlerden ayrı ve
bunların fevkinde, ancak
ictimaî, millî olabilir.
milletin, ictimaî nizam ve
sükûnu, hal ve istikbalde
refahı, saadeti, selâmeti ve
masûniyyeti, medeniyyeti, terakki ve tealisi
için insanlar, her hususta
alaka, gayret, nefsin
feragatini ve icap ettiği zaman
nefsin fedasını, sene ve sevinebesine talep
eden millî ahlaktır. Mükem-
mel bir millette, millî
ahlakiyyet icapları, o
millet efradı tarafından
adeta bîşuurane, vicdanî
hissî bir saikle yapılır.
en büyük millî his, millî reyan
işte budur.

12

millet analarının, millet babalarının, hocalarının ve millet büyüklerinin; evde, mektepte, fabrikada, ordada, her yerde ve her işte millet çocuklarına, milletin her ferdine bıkmaksızın ve müteman diyen vereceği milli terbiyenin gayesi, ~~bu~~ işte bu yüksek milli Hissi bağlamlaştırmak olmalıdır.

9. Ahlakın milli, ictimai olduğunu söylemek, onu maşeri vicdanın bir ifadesi demek, aynı zamanda, Ahlakın müteaddes sıfatını tanımaktır. Ahlak müteaddestir çünkü, aynı kıymette eşi yoktur ve başka hiç bir nevi kıymetle ölçülemez.

Ahlak müteaddestir, çünkü en büyük ahlaki şeniyyet

13

Sahibi bir faildir. O fail, yalnız ve ancak Cemiyyettir. O'ndan başka bir fail yoktur. Ülühiyyette, tepdil edilmiş, timsali bir şekilde düşünülmüş Cemiyyette mündemiçtir. Çünkü vicdanlarımız üzerinde müessir olan ruhi hayat, Cemiyyetin efradı arasındaki amel ve aksülameller-den teşekkül eder. Filhakika Cemiyyet, kesif bir fikri ve ahlaki faaliyet mihrakıdır.

9. Din birliğinin de bir (14
millet teşkilinde müessir
olduğunun söyleyenler vardır
fakat biz, bizim gözümüz
~~bilindiği~~ önündeki
Türk milleti tablosunda bunun
aksini görmek teşüz.
Türkler arapların dinini kabul
etmeden evvel de büyük bir
millet idi. Arap dinini kabul
ettikten sonra, bu din ~~kabul~~
~~ettikten~~, ne arapların, ne
aynı dinde bulunan acemlerin,
ve nede mısırlıların ve sairenin
Türklerle birleşip bir millet
teşkil etmelerine hiç bir
tesir etmedi. Bilâkis, Türk
milletinin milli rabıtalarını
geçşetti; milli hislerini, milli
heyecanını ~~tahrik~~ uyandırdı. Bu pek
tabii idi. Çünkü, Muhammedin
kurduğu dinin gayesi, bütün

milliyetlerin farkında (16
sanki bir arap milliyeti siyasetine
müncer olunuyordu. Bu arap
fikri, ~~Ümmet~~ Ümmet kelimesi
ile ifade olundu. Muhammed-
in dinini kabul edenler, kendi-
lerini unutmaya, hayatlarını
allah kelimesinin, her yerde
yükseltilmesine hasr etmeye
mecburdular. Bununla ber-
ber, allaha kendi milli lisa-
nında değil, allahın arap kav-
mine, ~~arapça~~ gönder-
~~Kur'an~~ diği arapça kitapla
ibadet ve münacatta bulu-
nacaktı. Arapça öğrenme-
dikçe, allaha ne dediğini
bilmeyecekti. Bu vaziyet
karşısında Türk milleti ~~gördü~~ bir
çok asırlar, ne yaptığını,
ne yapacağını bilmeksizin,
adeta, bir kelimesinin

(16

manasini bilmediği halde
Kurani ezberlemekten
beyni şişlanmiş, hafizla
ra döndüler. başlarina
geçe bilmiş olan haris ser-
darlar, türk milletince, karışık
cahil Hocalar
agziyle, ateş ve azap ile
müdhiş bir muamma
halinde kalan, dini, hirs
ve siyasetlerine alet
ittihaz ettiler. bir taraftan
araplari zorla emirleri
altina aldilar, bir taraftan
avrupada, allah kelimesini
ilasi parçalasi altinda,
hiristiyan milletlerini idare
altina geçirdiler, fakat onlarin
dinlerine ve milliyyetlerine
ilişmeği düşünmediler.
ne onlari ümmet yaptilar

(17

ne onlarla birleşerek
bir kuvvetli millet yaptilar
misirda, belirsiz bir adami
halifedir deye yok ettiler,
birkasidir deye bir palas
parçasi, hilafet alameti ve emniyeti olarak
altin sandiklara koydular
halife oldular. gah şarka
gah garba veya cenuba her tarafa
birden saldira saldira, türk milletini
allah için, peygamber için
topraklarini, menfaatlerini,
benligini inittiracak
allahsız müterekkil kilacak derin
bir gaflet ve yorgunluk
beşiginde inşittilar.
milli duygusu fani
ya kiymet vermeyen, sefaletler
zaruretler, felaketler his
olunmaya baslayinca,
asil hakiki saadete oldukten
sonra ahirette karşilaşacagini
vat ve temin eden dini akide

18

Ve dini his, millet inandığı zaman onun bu hakikati görmesine mani olamadı. Bu feci manza karşısında kalanlara, kendilerinden evvel ölenlerin, ahirette ki saadetlerini düşünerek veya bir an evvel ölüm niyaz edeyek âhiret hayatına karışmak tekin eden din hissi; dünyanın acısı dişlere tokatıyle, derhal, türk milletinin vicdanındaki çadırını yıktı, davetlileri, türk düşmanları olan arap çöllerine gitti.

türk vicdanı inmişti, derhal, yüzlerce asırlık kudret ve kuvvetiyle, bünyük heycanlarla çarpıyordu.

Ne oldu? türkün milli hissi, artık ocağında ateş-lenmişti. Artık türk, cennet, değil, evet, bünyük türk cedlerinin muqaddes miraslarının

(19

Son türk ellerinin müdafaa ve muhafaza-sını düşünüyordu.

İşte, dinin, türk milliyetin din hissinin de bıraktığı hatıra.

19) türk milleti, milli hissi; dini hisle değil, fakat insani hisle yan yana düşünmekten zevk alır. vicdanında, milli hissin yanında, insani hissin serefli yerini daimî muhafaza etmekle muftelidir. Çünkü, türk milleti bilir ki, bugün medeniyetin Sahrasında müstekil ve fakat, kendilerine mivazi yürüdüğü insanın medeni milletlerle, ~~[illegible]~~ ~~bütün devirlerinde~~, keşfleri il

20

mütekabil insanî ve medenî münasebet, elbette inkişafımızda devam için lazımdır. Ve yine malûmdur ki, türk milleti, her medenî millet gibi, mazisinin bütün devirlerinde keşfiyle, ihtiralarıyle medeniyet âlemine hizmet etmiş insanların, milletlerin kıymetini takdir ve hatıralarını hürmetle muhafaza eder. Türk milleti, insaniyet âleminin, samimî bir ailesidir.

Hülasa §§ bütün bu söylediklerimizi kısa bir çerçeve içine sokmak isterisek, şöyle deye biliriz:

türk milletinin teessüsünde müessir olduğu görülen tabiî ve tarihî vakialar şunlardır:

A. Siyasî varlıkta birlik
B. Dil birliği. C. yurt birliği
D. ırk ve menşe birliği.
E. tarihî karabet
F. ahlakî karabet.

türk milletinin teşekkülünde mevcut olan bu şartlar diğer milletlerde kâmilen yok gibidir. daha umumî bir tarif yapabilmek için, deyelim ki bir cemiyete

22

millet diye bilmek için, bu şartlar, o [redacted], aynı zamanda kâmilen veya kismen, bir arada bulunmak lazımdır.

Bütün milletler, tamamen aynı şartlar altında teşekkül etmemiş olduklarına göre, bizim milletimizde yaptığımız gibi, diğer her millet ayrı olarak mütalaa edilmedikçe, milliyet fikrini, umumi ve fennî olarak tarif etmek güçtür. Çünkü, [redacted] tespit ettiğimiz şartlar, insanların millet [redacted] halinde teşekkülüne umumiyette yardım etmişlerdir, Fakat, bu tarzı teşekkülden başka, adeta bu şartların tesirini, kale almayan

23

millet teşekkülleri de vardır. Mesela: İngilizler ile şimali amerikalılar ayrı lisanı [redacted] konuştukları halde ayrı ayrı milletlerdir. Sonra, İsviçrede lisanları menşeleri başka başka üç unsur vardır, alaman, fransız, italyan, bunlar İsviçreli namı altında bir millet itibar edilmektedir. Cemahir müttehidede beyaz ırkla kırmızı derili insanlar dursek dursetta [redacted] yaşayan amerikalılardır.

Bugün büyük asri milletler olan fransızlardır, ingilizlerin mütalif ırkların tesalüb[redacted] neticesi olduğu malûmdur. [redacted] (alt sayfa)

Alman milliyeti Napoleona karşı yapılan muharebelerden; İspanya milliyeti, magribilere

24

mücadelelerden doydu. eski küçük yunan hükümetleri, iranlılara müqabelek için birleştikten sonra yunan milliyeti başlar. Türklerin, bütün devirlerde, tarihe geçerken millî teşekkül ve valitalarının mahfuz kalması, hemen hemen dâimî muharebe halinde bulunmasındandır. Son inkılap senelerindeki birlik kuvveti ile muharebe halinde bulunmanın tesiri mühimdir.

Bir, malûmata göre, Muharebe, kavimlerin birleşmesinde en kuvvetli bir amildir.

x x
x

25

Millet neye derler? suâline bu günkü, asrı telâkkilere müteallik, fenni bir tarif yapa bulmek için yürüttüğümüz münâkaşayı kâfi görerek, onun üzerinde bir lâkayd, dinip düşünelim.

Bugün, Türk cümhuriyyetinin kimmiş olan, Türk milletini müteâla ederken bulduğumuz şartları, tekrar gözden geçirelim:

A- Siyasî varlığımızın harâcında, başka Ellerde, başka siyasî zümrelerle (istiyerek ve ya istemeyerek teşrik mukaddarat etmiş bizimle dil, ırk, menşe birliğine malik ve hatta yakın uzak

(26

tarih ve ahlâk yakınlığı görülen türk cemaatleri vardır. tarihin bir bir Hadisesinin neticesi olan bu hal türk milleti için elim bir hatıradır, fakat türk milletinin tarihen ve ilmen teşekkülündeki esaleti, tesanütü asla haleldar edemez.

B. Bugünün türk milleti sufunu ve içtimai camiası içinde kendilerine kürtlük fikri, çerkeslik fikri ve hatta lazlık fikri ve ya boşnaklık fikri propoganda edilmek istenmiş vatandaş ve milletdaşlarımız vardır. fakat mazinin istiladat devirleri mesulü olan bir yanlış tevsimler, - bir kaç, düşman alete,

27

mürteci, boğinsizden mada - hiç bir millet ferdi üzerinde tecllünden başka bir tesir hasil etmemiştir. Çünkü bu millet efradı da ümüm türk camiası gibi ayni müşterek mazisye, tarihe, ahlâka, lüktüka sahip bulunuyorlar.

Ayrı ve müstakil cemiyetlere malik olduklarını iddia etmiş ve bu yüzden türklerle birleşip bir millet teşkil etmemiş olan araplar - hemde dinlerini kabul ettiğimiz halde - acaba bugünkü esaretlerinden memnun mudurlar?

28

C. bugün içimizde bulunan hıristiyan, müsevi vatandaşlar, mukadderat ve talilerini türk milliyetine vicdanî arzularıyle rapt ettikten sonra kendilerine yan gözle, yabancı nazarıyle bakılmak, türk (medeni) milletinin asil ahlakından beklene bilir mi?

Bundan sonra, müşterek millî fikrin, ahlakın, hissin, hayâlin (hatıra ve gâyelerin) cefradında meydana gelmesini ve kökleşmesini temin eden müşterek mazinin, birlikte yapılmış tarihin, vicdanlarına yıldırıcı doğrudan doğruya bağlaştıran müşterek dilin

(29)

milletlerin teşekkülünde en mühim amiller olduğunu, bir defa daha kayt ettikten sonra, ~~[illegible]~~ ede~~[illegible]~~ millet hakkında, ikinci derece insurları kale almayarak, mümkün olduğu kadar her millete inşa bilecek bir tarifi bizde alalım:

A. ~~[illegible]~~, ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ zengin bir hatırat mirasına sahip ~~olan~~ bulunan;

B. ~~[illegible]~~, beraber yaşamak hususunda müşterek arzu ve muvafakatta samimi olan;

D. Ve sahip olunan mirasın ~~[illegible]~~ muhafazasinda beraber devam hususunda ~~[illegible]~~

(30)

vade[illegible] olan
insanlar[illegible] birleşmesinden
[illegible] vücuda gelen
Cemiyete millet
nami verilir.

Bu tarif tekrik olunursa
bir milleti teşkil eden insan-
ların zaletalarındaki
Kıymet, Kuvvet ve [illegible]
vicdan hürriyetiyle, insan
hisse gösterilen [illegible]
riayet Kendiliğinden an-
laşılır.

Filhakika, mazideki müşterek
zafer ve yeis mirası;
istikbalde, taha
Kkuk ettirilecek aynı
program;
beraber sevinmiş
olmak, beraber aynı ümitleri
beslemiş olmak;
bunlar, elbette bugünün
medeni vicdaniyetinde, diğer

(31)

her dürlü şartların
Fevkinde mana ve
sımıl alır. (10) [illegible]
bundan sonra
tespit ettiğimiz taeriften
mülhem olarak deye biliriz
Ki, milliyet meselesi,
ferdi ve müşterek hürri-
yet meselesidir.

Ohalde, meseleyi prensip
halinde ifade edelim:
bir milletin, diğer millet-
lere nispetle tabii veya
müktesep, hususi
karakterler sahibi olması;
diğer milletlerden farklı
bir üzviyet teşkil etmesi,
ekseriya onlardan ayrı olarak
onlara mıvazi inkişafa
sai bulunması keyfiyet-
tine, milliyetin prensibi,

32

denilir.

Bir prinsibe göre her fert ve her millet kendi hakkında hüsnü niyet; topraklarına sahip ve kongresi hürriyet talep etmek hakkına ve bu hakkın istimalini men eden veya tahdid eden mâniaları bertaraf etmek hak ve hürriyetine maliktir.

Bu düstur, bize hangi milletlerin hür, hangilerinin hürriyetinden şu ve ya bu şekilde mahrum olduklarını, yani millet namını taşımaya layik olmadıklarını silüvetle gösterir.

33

Şimdi Kendi Kendinize Sorunuz!

1) Çinliler milletmidir?
– Hayır! niçin?
2) Afganlılar milletmidir?
– Hayır! niçin?
3) Hintliler, Tahaliüsgarlılar, tünislular, faslılar, sürieliler, başlarında kralları olan iraklılar, mısırlılar, arnavutlar, bütün bu ümmeti muhammet hükümdarlar, milletmidirler?
– Hür değildirler, millet değildirler, ümmettirler, esirdirler! niçin?
4 Türk hükümdarlar, milletmidirler

34

– Evet! niçin?

Devlet | 5 teşrin sani 1929 Gali akşamı

Milletin, ne olduğunu izah ederken, demiştimki: Türk milleti, halk idaresi olan Cumhuriyetle idare olunur, — bir Devlettir.

Şimdi, devlet ne demektir, onu izah ve ifade edelim:

Devlet dediğimiz zaman, her şeyden evvel bir insan cemiyeti, bir millet mevcudiyeti anlaşılır.

Bundan sonra, bu insan cemiyetinin coğrafi hudutlarla tayin olunmuş bir arazide yerleşmiş olduğu görülür.

Genc millet bahsinde, demiştimki Türk milleti, Asyanın garbinde ve Avrupanın şarkında, almak üzere, kara ve deniz sınırlarile ayırt edilmiş, dünyaca tanınmış büyük bir yurtta yaşar. Onun adına „Türk eli" derler.

Milliyet meselesinin, ferdi ve müşterek hürriyet meselesi

18

olduğunu biliyoruz. Yani: bir milleti teşkil eden efradın o millet içinde, her nevi hürriyeti; yaşamak hürriyeti; çalışmak hürriyeti; fikir ve vicdan hürriyeti emniyet altında bulunmak lazımdır.

Keza bir milletin heyetinumumiyesinin her nevi ~~hak~~ ve hürriyeti, yani kendi topraklarında, hariçten hiç bir müdahale ve tahdidi almaksızın, hür ve müstakil yaşaması ve çalışması lazımdır.

19

İşte, devlet gerek ferdlerin hürriyetini temin için millet içerisinde bir muhafaza ve gerek millet ve memleketin istiklalini muhafaza edebilmek için ~~bir~~ kendine ~~mahsus~~ has bir mufuz ve ~~kuvvete~~ kuvvete malik olmalıdır."

Şöhalde, devlet:

Muayyen bir arazide yerleşmiş ve kendine has bir kuvvete ~~sahip~~ sahip olan ~~efradın~~ efradın heyeti mecmuasından ibaret bir menevi şeyden.

20

Devletin haiz olduğu kuvveti ifade ederken, hakkı gendine has diye tavsif ediyoruz. Filhakika, devleti teşkil eden milletin sinesinde icraat nufuz eden kuvvet, ferden hiç kimse tarafından verilmiş değildir. O bir siyasi nufuzdur ki devlet mefhumunda bizatihi menedilmiştir, ve ~~millet içinde~~ devlet onu halk içerisinde tatbik etmek ~~salahiyetini~~ haizdir..

21

ve milleti hariçten ~~temsil etmek~~ ve onu diğer milletlere karşı müdafaa eylemek salahiyetine maliktir.

Bu siyasi nufuz ve kudrete "Tabii ve ya Hakimiyet" denir

—

№ — 22

Hakimiyet

Madamki, devlet bir iradeye, bir hakimiyete maliktir, onu ifade ve icraya için bir takım vasıtalara muhtactır. Bu vasıtaları iktina eden devlet teşkilatında millet meclisi ve Hükümet teşkilatı esastır.

Anayasamızda, bu esaslar teşkilatın istinat ettiği, bir takım esasi prensipler vardır. (onana bakınız gelmiş)

A - demokrasi prensibi, halkçılık,

№ 23

Bu prensibe nazaran, irade ve hakimiyet milletin umumuna aittir ve ait olmalıdır.

Demokrasi prensibi, hakimiyet milliye prensibi şeklinde inkilap etmiştir.

B - temsili hükumet prensibi, bu prensip milli hakimiyetin tatbik ve icrasını tanzim eder.

C - Devletin teşkilat esasiyesini tespit eden, Kanunun diğer Kanunlara tefevvukunu prensibi

24

Bu prensip asri teşkilât esasiyede, kanuniyetin ve adli istikrarın muhafiidir

Bu saydığımız prensipler (1-B-C) demokrasi prensiplerin binası gibi görülür. Fakat demokrasi prensipleri amelî kıymetini ancak bu saydığımız prensiplerin sayesinde iktisap eder.

A- demokrasi prensipleri.

Devlette hâkimiyetin mevcudiyeti iki esasî mesele tezahür eder:-

I Hâkimiyet nedenibaretdir?

25

Hâkimiyette ne vardır?
Hudutları nedir?

Hâkimiyete istinaden hangi fiiller hukukan yapılabilir?

Bir, devletin Hâkimiyeti, meselesidir.

Bu meselede, devlet, dahilî mesnedden, milletten, ayrı olarak, mücerret tasavvur olunmuyor ve bir sirab, siyasî kuvvetinin, tabiat ve kendilerini tayin ve tespit olunmak istemiyor.

Devletin siyasî kuvveti, sinesinde mevcut, fertlerin ve cemiyetlerin, mevcudiyeti dolayısiyle tahdit olunmuştur; ne derece tahdit olunmuştur? bunun, hukukî amme tayin eder.

devletin, diğer devletlerin teşkilâtına dahil olmıyan, diğer

26

eşhasın, mercii devlet dolayısıyla, hakimiyetinin derecesini de Hükümdarın devlet gösterir. Binaen aleyh, devletin Hakimiyeti merkezi, tam manasile, bir hukuki esasiye meselesi değildir.

II. Hakimiyet meselesinin meydana koyduğu, ikinci esasî mesele, devlette, devlet içinde Hakimiyet meselesidir. Bu, doğrudan doğruya Hukukî esasiyeye temas eder.

Hukukî ve Hakikî diyelim, kendidilerini tayin ettiğe hakimiyet, kime aittir?

Şimdi söylemek lazımdır ki, Devlet, bir, hukukî mefhumdur, hakikatte, idare edenler, hakimiyeti istimal ederler. O halde, devlette

27

idare edenler kimler olmalıdır? Siyasi kuvvetin, meşru olabilmesi için, devletin, mücret hakimiyeti, fiilen kime tevdi olunmalıdır? İşte bu sualleri cevap veren, demokrasi prensibidir.

Devlet şekilleri

tarihin ve hukukun telkiki, bize, Hakimiyetin kaçıncı mükellef tayin kullanıldığını göstermektedir:

I – Hükümdarlık (monarşi).

Hakimiyet, (kral, imparator, şah, padişah, prens, emir) gibi, muhtelif unvanlar alabilen Hükümdar, yalnız bir şahsa münhasırdır. Hakimiyeti tatbik eden, devletin bütün memurları, yalnız bir adamın namına ~~yapmamı emrile~~ hareket ederler.

Devletin son iradesini, yalnız Hükümdar izhar eder.

29.

Hükümdar, yalnız başına, devleti sevk ve idare eder ve her şeyi o emrederse, öyle bir devletin Hükümetine, hükümeti mutlaka denir. Böyle bir devlette hükümdar (devlet benim) der, muharebe ilan eder, sulh akteder, kanunlar yapar, vergiler koyar, memleketin varidatini istediği gibi sarf eder, hülasa, memleket onun malikânesidir.

Eğer, hükümdar kanunları hazırlayan, [illegible] ekiliklerinden müreccep bir meclis kabul etmişse, o zaman, meşruta hükümet olur. Bir şekil hükümette dahil, nihayet, yine her şey hükümdarın, sözüne bağlıdır. Hükümeti meşrutada Hükümdar, bir, vatandaşa

29

bir hükümet teşkil etmiş memleketi onunla idare eder. İngiltere, Belçika, İtalya, meşruta hükümetlerdir.

II – Oligarşi (Bir tarz hükümet) / Hakimiyet, bir kaç kişinin, bir kaç ailenin, veya bir sınıf halkın elindedir. Aristokrasi ~~(yani halkın mutlaka)~~, oligarşinin başka bir şeklidir. Burada, hakimiyet, güzidelerin, yani zadeganın elindedir.

III – Demokrasi (halkçılık) esasına müstenit, hükümetlerde, Hakimiyet, halka, halkın ekseriyetine aittir. Demokrasi prensibi, hakimiyyetin, millette olduğunu, başka yerde olamayacağını, iltizam eder. Bir sınıfta, demokrasi prensibi, siyasi kimsenin, hakimiyyetin,

— 30 —

monsenne ve meşruiyyetine temas etmektedir.

Demokrasi prensibinin Muhtevayı

demokrasi esas, bugün, asri teşkilâtı esasiyyenin, umumi fârikası gibi görünmektedir.

Hükümdarlık ve oligarşi, artık yani geçmiş, arizî şekillerden başka bir mahiyette telâkki edilemeyen gerçi, henüz, başlarında hükümdarlar, bulunan devletler vardır. Fakat, bunların, hemen hepsi, demokrasi prensibini kabul etmektedir. Artık hakimiyyetin, sahibi olduğunun iddea esaretinde bulunacak, hükümdar, enderdir.

— 31 —

Bir milletin, amelî olarak demokrasi prensibini ilan etmesi, o milletin ekseriyyetinin, ictimaî kuvvetinin, bir neticesidir. Millet, kâfi derece kuvvetli olunca, kuvvet ve kudreti eline alır. Bir hadise Bazan ihtilâl ile ve bazanda hükümdarla müslihane bir anlaşma ile hâsıl olur.

Artık, bugün, Demokrasi fikri, daima yükselen bir dalgayı andırmaktadır

Yirmiye aşır, birçok müstebit hükümetlerin, bu dalgada boğulduğunu görmüştür. Prusçalığı, osmanlı padişahlığı ve hilâfeti, Almanya ve avusturya + macaristan imparatorlukları bunların başlıcalarındandır.

— 32 —

Bundan başka, demokrasi ile idare olunan, portekiz gibi müteadil hükümdarlıklarız demokrasinin daha bariz bir şekilde tatbiki tazammun eden, Cümhuriyet mücadelesinde olduğu görülür.

En nihayet, bugün, İngiltere, Belçika gibi bünyesi eski demokrasilerin, daha bariz ve daha eyi tanzim olunmuş, bir demokrasinin, tahakkuk ettirilmesi yolunda çalıştıkları görülmektedir.

Demokrasi, fikri, asri teşkilatı esasiyyenin bir faktörü olduğu halde, Fikir, çok eskidir.

Demokrasi Fikrinin, mütenevvi tezahürleri ve manasına hakkında layıkıyla tenevvür için, onun

— 33

kısaca tarihini hatırlatmak faydalı olur.

Demokrasi prensibinin tarihî inkişafı

—

demokrasi, bundan yedi bin sene evvel, Elcezirede, beşeriyetin ilk medeniyetini kuran Sümer, Elam ve Akad Kavimlerinde demokrasi prensibi tatbik olunmuştur. Filhakika, bu kavimler, müttehit bir Cümhuriyet teşkil etmişlerdir. Bundan sora,

Atina ve İsparta gibi, yunan şehirleri, bir nebi demokrasi ile idare olunurlardı.

Rusya dahi, demokrasi hayatı yaşamıştır.

34

Türk milleti, en eski tarihlerinde meşhur, Kurultaylarıyle, bu Kurultaylarda, devlet reislerini, intihap etmekleriyle demokrasi fikrine ne kadar merbut olduklarını göstermişlerdir. Son tarih devrlerinde, türklerin tesis etmişleri devletlerde başlarına geçen padişahlar, bu ünvânla ayrılarak müstekil olmuşlardır.

Kralların ve padişahların istiptadına, dinler meşruiyet olmuştur. Kıraller, halifeler, padişahlar, elçiler alan, papazlar, hocalar tarafından yapılmış teşviklerle, ilahî hükümdar istinat etmişlerdir. Hakimiyet, bu Hükümdarlara allah tarafından verilmiş,

35

olduğu, nazariyesi ileri sürülmüştür. Buna göre, Hükümdar, ancak, allaha karşı mesuldür. Kudret ve Hâkimiyyetinin kaynağı, yalnız dini kitaplarında aranabilir.

İlahî hükümdar müstenit bu mutlakiyet kaidesi önünde, demokrasi prensibinin, ilk aldığı vaziyet müteazzidir. O evvela, ~~Hükümdar~~ hükümdarı devirmeye değil, onun, yalnız kuvvetlerini tahdide, mutlakiyyeti kaldırmaya çalıştı. Bu çalışma 400-500 sene evvelinden başlar. Evvela, kuvvetin milletten geldiği, ve kuvvet gayri müktedir bir ele düşerse

36

Onu istibdat edebileceği.
Bu kıymetin, milletin iradesinden müntehap meclis tarafından kullanılması lazım geleceği ifade olundu.

16 ıncı asırda, demokrasi prensibi, hükümdarların nüfuzunu kırmak için, siyasi mücadele vasıtası olarak kullanıldı.

Bu mücadelelerde, en nihayet ortaya atılan fikirler, milletin kıymet milletin oldu.
Onu kanun dairesinde bir hükümdara vermişti.
~~Bazı~~ Bazı ahvalde ~~[illegible]~~ geri alabilir.

18 inci asırda, ida, ki demokrasi fikri, mukaveret olunamaz bir kıymet ve cereyan oldu.

Demokrasi prensibi, Hakimiyyeti milliye prensibi halline girdi ve ~~bu~~ bütün esasiyye geçti.

37

Artık, millette hükümdar arasında mükavemet fikri kayboldu. Ortaya, Hakimiyet ~~bir~~ tecezzi ve firaq edilemezi fikri çıktı.
~~Bunun, göre, hükümdar, bir millet memuru vazifesine inmiyordu.~~

Bu fikri şöyle izah ettiler:
Hakimiyet, fertlerin iradelerinde, fertlerin teşkil ettikleri, milletin müşterek şahsiyetine naci müfrede dir. Binaen aleyh, Hakimiyet birdir, cüzülara ayrılamaz ve hakimiyetin, ifade ettiği irade-i camia sahibi olan, müşterek şahsiyet, millet tarafından, hiç bir vakit, başkasına devir ve firaq edilemez.

38

~~Hâkimiyet~~

demokrasi prensiplerinin bariz vasıfları.

Demokrasi prensibi, Hâkimiyete istiklal eden vasıta ne olursa olsun, esas olarak, milletin hâkimiyete sahip olmasını ve sahip kalmasını icap ettirir.

Bu noktayı, birkaç kelimeyle izah edelim:

A- Demokrasi, esas itibarile siyasi mahiyettedir.

demokrasi, bir ictimai mücavenet veya bir iktisadi teşkilat sistemi değildir. demokrasi, maddi refah meselesi değildir. Böyle bir nizamın, vatandaşların, siyasi hürriyet ihtiyacını inyiltmayı iddia eder.

39

Bizim bildiğimiz, demokrasi siyasidir, onun hedefi, milletin, idare edenler üzerindeki murakabesi sayesinde, siyasi hürriyet temin etmektir.

B- Demokrasinin birinci hassasile müşterek, esas itibarile, ikinci bir hassası daha vardır. o da, şudur: demokrasi fikridir: bir [redacted] kafa meselesidir. herhalde, bir mide meselesi değildir. Hükümet prensibi de, bir adalet (murakabetini) ve ahlak fikrini icap ettirir.

demokrasi, memleket aşkıdır, aynı zamanda babalık ve analıktır.

C — demokrasi, esasında ferdidir: bir vasıf vatandaşın hâkimiyete, insan sıfatıyle,

— 40 —

iştirak etmesiledir

d- En nihayet, demokrasi, müsavatperverdir; bu vasif, demokrasinin, ferdi olması vasfının, yani bir neticesidir. Şüphesiz, bütün fertler, aynı siyasi haklara haiz olmalıdırlar.

Demokrasinin, bu ferdi ve müsavatperver vasıflarından, umumi ve müsavi rey prensibi çıkar.

Cumhuriyet.

Başlarında, hala, allahın vekili, gölgesi, sıfatını muhafaza etmekte bulunan, hükümdarlar bulundurmakla beraber, hakimiyyetine, kazanmış milletler olduğundan hakiz etmiştik. Filhakika, bu milletlerin mensup olduk-

(x) meclisler temsil eder.

— 47

ları devletler, milletin intihap ettikleri, vekillerin teşkil ettikleri meclislere maliktir. Hükümdar, milletin hakimiyetini haiz devleti temsil eder, hükümdar, hükümet teşkil eden vatandaş, hükümdar tarafından intihap olunur. Fakat, hakikatte, hükümet reisi, milletin itimat ettiği kuvvetli, siyasi fırkaların, liderleridir; bunlar teşkil ettikleri hükümetler, millet ve memleketi idare ederler ve meclise karşı mesuldürler. Bu izah ettiğimiz hükümetler temsilidirler, hakikatta demokrasi prensibi canadır. Fakat, bunlar, tam manasıyla, demokrat hükümetler değildir.

(x) "Kanun teklif etmek hakkı meclis azalarına ve icra vekilleri tarafından ve (!) aittir."

— 42 —

Demokrasinin, bütün mükemmeliyete idealiyle, ~~bütün mükemmeliyete tatbiki kabil olmak için, devletin son~~ milletin heyete immaniyesinin, aynı zamanda, idare eden vaziyette bulunabilmesini, hiç olmazsa, devletin son iradesinin, ~~ifadesi~~ yalnız milletin ifade ve izhar etmesini ister. Maatteessüf, milletin, büyüklüğü, ~~ve~~ fikri terbiye dereceleri, idealin tatbikinde, bu bütün idealden mahrumiyeti mucip olabilecek ihtiyatsızlıklardan ictinabı mucibtir.

Binaen aleyh, demokrasi prensibinin, en asri ve mantıki tabiikini

434

temin eden Hükümet şekli, Cümhuriyettir.

Cümhuriyette, son söz millet tarafından, intihap meclisteki millet namına ~~Hükümet ona hesap vermeyi~~ hertürlü kanunları o yapar. Hükümete itimat eder ve onu idare eder. Millet, ~~onun~~ vekillerinden, memur olmazsa muayyen zamanlar mihaniyetinde, başkalarını intihap ederler. Millet, hakimiyetini; devlet idaresine iştirakini, ancak, zamanında, reyini kullanmakla temin eder. Cümhuriyetin hükümeti, muhtelif bir zaman bir usul ve tarzda, mesela hep bir reisicümhura itimat olunur. | ~~bir memur reisine~~ baş vekili

47

O ~~bu~~ gösterir. ~~Başlıca~~, hükümet heyetini teşkil edecek vekilleri, basvekil itimat ettiği ~~zevatın~~ ~~[illegible]~~ mebuslardan intihap eder.

Dünyada devletlerin şekilleri, ~~bunlar~~ yekdiğerine nazaran, ~~[illegible]~~ çok değişir. Bununla beraber cümlesi, misal olarak ettiğimiz şekillere irca olunabilir. Hükümdarlık; Oligarşi; Halk Cümhuriyeti..

Hükümdarlıkta, devlet reisi bir din şefi olan (teokratik) ~~[illegible]~~ devlet vardır. Rus çarlığı ile osmanlı saltanatı böyle idiler. Çar Kilisenin reisi, sultanlarda halife unvanını taşırlardı.

× Peyalık, dini siyasetten ayrılmış, laik hükümetler vardır, Amerika

48

Fransa, Türkiye Cümhuriyetleri gibi..

Hükümdarlıklarda, devlet riyaseti makamına veraset tariqiyle gelinir.

Cümhuriyet, millet vekillerinden mürekkep meclis ve mahdut zaman için müntahap devlet reisi ile ~~[illegible]~~ Hükümeti millîyenin mafiziyetini en eyi zamanda ~~[illegible]~~ Cümhuriyette meclis ve reisi cümhur ve hükümet halkın hürriyetini ~~[illegible]~~ emniyetini ve rahatını düşünmek ve temine çalışmaktan başka bir şey yapamazlar çünkü, bunlar, biliyorlar ki ~~[illegible]~~ kendilerini, iktidar ve salahiyet mevkiine, muayyen bir zaman için, getiren

46

irade ve Hâkimiyetin sahibi olan millettir. Ve yine, bunlar, bilirler, ki, iktidar mevkine saltanat sürmek için değil, millete hizmet için getirilmişlerdir. millete karşı, vaziyet ve vazifelerinde, sin istimal eylediklerin takdirde şu veya bu tarzda, milli irademin, kendi haklarında dahi tecelliyine mâniz kalabilirler. ~~Şahıslar, millete, hesap verecek~~, millet tarafından, millet namına, devleti idareye mezun kılınanlar için, icabında, millete, hesap vermek,

47

mecburiyeti, lâubalilik ve keyfi hareketle telif kabul edemez.

Hâlbuki, kuvvetimin ve salahiyetimin, allahtan geldiğim ve yalnız ona karşı, âhirette hesap verebileceğim farz eden, devleti, memleketi mevzu bir mülkâne kabul eyleyen, bir hükümdar, her dürlü kayıttan kendini vâreste görür. Böyle bir idarede, milletin, benliği hürriyeti mevzuu bahs dahi olamaz. binaenaleyh, Salahiyeti mahdut dahi olsa, hükümdarlık şekli demokrasiye, hâkimiyet milliye prensibine

4 g

~~müsabiz~~ ~~müsabik~~ değildir.
bir şirketin, mahdut
insanların, sınıfların
elinde bulunması dahi
millet mevcudiyetinin
asla kabul edemeyeceği
bir keyfiyettir. Bütün
milletin, ekseriyetle,
devlet idaresine, mani
olan, bir (oligarşi)
usulü ile, bir zümrenin,
kendi menfaatlarini temin
için, onun millete
ait, Hakimiyeti
gasptan başka bir
şey değildir.

5 g

teşkilati esasiye
kanunumuz

Türkiye Cumhuriyetinin,
teşkilati esasiye kanunu,
en âzâ, hakimiyete millî
ye esaslanır, bütün kuvvetlerini
ihtiva eder. Bir kaç maddesini, daima hatırda tutmak
için, burada aynen ~~[illegible]~~
tekrar edelim:

A—(Hakimiyet, kayd ve şart
milletindir.)

B—(Türkiye Büyük Millet
Meclisi, milletin yegâne
ve hakiki mümessili
olup, millet namına
hakkı hakimiyeti istimal eder.)

C—(Tesri salâhiyeti ve icra
kudreti Büyük Millet

60

meclisinde tecelli ve temerkuz eder)

Hatıra. bizim telakkimize göre, siyasi kuvvet, milli irade ve Hakimiyet milletin vahdet halinde müşterek şahsiyetine aittir, bir dir. taksim ve tefrik ve firaq olunamaz. milletde olduğu gibi, onun mümessili olan tek meclisde Mütemerkiz dir. yani, taksim kuvva nazariyesi bizim için esas değildir. yalnız vazifeler şu surette görülür.

d- (Meclis tezri salahiyetini bizzat istimal eder.)

— 51 —

E- (meclis, icra salahiyetini, kendi tarafından mintakayı reisicumhur ve onun tayin edeceği bir icra vekilleri heyeti marifetiyle istimal eder - Meclis, hükumeti her vakit müzakere ve iskat edebilir.)

F- (hakkı kaza, millet namına, usulü ve kanunu dairesinde müstakil mehakim tarafından istimal olunur.)

— 52 —

demokrasiye mühalif aşırı cereyanlar

Bizim, devlet teşkilâtında esas prensibimiz teşkil eden demokrasinin, esasen fark ettik demokrasinin bir mefhûmu bazı nazariyelerin, bu cümlemisna mazmun bulunmaktadır.

I – Bolşevik nazariyeleri
II – İhtilâlci siyasi kondakçıyan nazariyesi
III – menfaatlerin temsili nazariyesi.

Bu nazariyelerin, demokrasi nazariyemiziye, bu cümlede nekadar haksız olduklarını kısaca, izah edelim:

I – Bolşevik nazariyesinin, Rusyada, tatbik olunmuş, şekline bakalım; bütün rus milleti içinden

53

amele, ~~[illegible]~~ deniz ve kara kuvvetlerinden ibaret, bir ekalliyet ~~Komünist partisi nam altında~~, iktisadi esaslara müstenit, Komünist partisi namı altında birleşerek, bir diktatör, vücuda getirmişlerdir. gayelerinde, milli değildirler. şahsi hürriyet ve müsavat tanımazlar. halk hakimiyetine riayetleri yoktur. dahilde, [illegible] eleri tazyik ile noktai nazarlarını itaata mecbur tutarlar, hariçte, propaganda ve ihtilal teşkilâtı ile, bütün dünya milletleri ve kendi prensiplerini tesmile çalışırlar.

Halbuki, hükumet teşkilinden gaye, cemiyetin, fert

54

hürriyetin temamen Bolşevik tarzı hükümetinde istibdat mahiyeti görülmektedir. Bir cemiyetin, Bir kısım insanların noktai nazarlarının zorla, esiri ve yeknesak yaşatmak şekline, tabii ve makbul bir hükumet sistemi nazarile bakılamaz

II- İhtilalci siyasi sendikalizm nazariyatçıları da, herdürlü, siyasi teşekküllerin yalnız kendi menfaatleri lehine yaptırmak, ve nihayet siyasi kuvvet ve hakimiyeti ellerine geçirmek istiyen işçi gruplarıdır Bunlar, maksatlarını zorla istihsal fırsatını intiyar ederken

55

zaman, zaman, umumi greveler yaparak, hükümet adamları üzerinde, müessir oluyorlar, ve, bazı işler kendi lehlerine hal ettiriyorlar, yavaş yavaş, mevcudiyetlerini, ihsas ediyorlar. Bunlar, İngiltere, Fransa ve almanyada, tesirlerini göstermektedir. Almanyada, bu nazariyatçıları, ayçok tatmin için, millet meclisi yanında, iktisadi mahiyette, azasi onlardan olmak üzere bir meclis yapmışlardır. Bizde de ali iktisat meclisi vardır. Fakat, bu, herhangi bir, tazyik üzerine değil doğrudan doğruya, hükümetin, faydalı görmesinden istişari mahiyette

11, I, 1930
Pazartesi

- 1 -

Hürriyet

Hürriyet, insanın, düşündüğünü ve dilediğini ~~yapa~~ ~~başka kimsenin hiçbir tesiri ve müdahale olmaksızın~~, mutlak olarak yapabilmesidir.

Bir tarif, Hürriyet kelimesinin en geniş manasıdır.

İnsanlar, bir manada, hürriyete ~~ve~~ hiç bir ~~[illegible]~~ bağlı olamamışlardır ve olamazlar. Çünkü, malûmdur ki insan, tabiatın mahlûkudur. Tabiatın kendisi daha, mutlak bir değildir; kainatın kanunlarına tabidir. Bir sebebe, insan ilk önce, tabiat içinde, tabiatın kanunlarına, şartlarına, sebeplerine, amillerine bağlıdır. Mesela, dünyaya gelmekte olan, dünyaya gelmemek, insanın elinde de ~~değildir~~ olmamıştır ve değildir. İnsan, dünyaya geldikten sonra da, daha ilk anda, tabiatın ve bir çok mahlûkatın esiri olmuştur. Hüküm altına edilmeye, beslenmeye, ~~kalınmaya~~ bağlıdır ~~mecburdur~~

- 2 -

İptidaî insanların, tabiatın her şeyinden, gece gündüzünden, yiyecek, tasarruf bir nehirden ve vahşî hayvanlardan ve hatta birbirlerinden korktuklarını biliyoruz. İlk his ve düşünce ~~sahibi~~ karşısı olan insanlar, her düşündüklerini ve dilediklerini, mutlak şekilde yapmağa ~~kalkışmazlar~~ ~~[illegible]~~ düşünmezler.

İptidaî insan kümelerinde, ata korkusu, ve nihayet, bürûz kabile ve kanunlarda, ata korkusu yerine kaim olan, allah korkusu, insanların kafalarında ve kalplerinde hesapsız memnular yaratmıştır. Memnular ve hürafeler üzerine kurulan, bir çok adetler ve anana lar, insanları dişinca ve hareketlerinde ~~[illegible]~~ bağlamıştır ~~[illegible]~~, o ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ dişinca ve hareket serbestisi gibi bir kelime mefhumun malûm ~~[illegible]~~ olmamıştır.

Cemaatlarin başına geçebilen adamlar, cemaati, allah namına idare ederdi

— 3 —

Her türlü hak ve salahiyet onlarda idi. Ferdin hakkı, hürriyeti, menzilesi bahs değildi.

Buraya kadar olan müşahadelerimize, şöyle bir nota cepe bağlaya biliriz; İnsan evvela tabiatın esiri idi, sonra bina, demadan kuvvet ve salahiyet alan bir takım adamlara esir olmak zamanı oldu. İnsan cemiyetleri büyüdükçe ve devlet haline gelildikçe, şartlar üzerindeki sıkıntı o kadar çoğaldı. Devletin başında bulunan adamın hakkı, hududsuz, kayıdsız, şartsız, mutlak bir kudret olarak kabul ediliyordu. Devletin şekli imparatorluk, veyahut, cumhuriyet olsun, bunun ehemiyeti azdı, Ferdin, şahsı bir hakkı yoktu. Eski zamanlarda, insanların, yapabildikleri medeniyetlerinin en yüksek devirlerinde, vaziyet böyle idi.

— 4 —

Ferdin hakkı, hükümdarın menfaatine olarak, ilahi hak idi. Bir hata ~~müşt~~ istinat ederek, hükümdar, tebaasının hürriyetini istediği gibi tasarruf edebilirdi; bu ferdin hakkına tecavüz sayılmazdı.

~~İnsanların, fikri inkişaf sayesinde ilerledikçe,~~

Hükümdarın, kudreti için, dinlerden çıkan hududtan başka bir hudut tanımıyordu. Hükümdarın yapamaması lazımgelen şey, allahın menettiği şey olacaktı.

İnsanlar, fikri inkişafta ilerledikçe, kendi menfaatlerini daha acik düşünmeye başladılar; yavaş yavaş, onun büyüklüğünü dahiyi anlamaya ve takdir etmeye muvaffak oldular.

— 6 —

tabiatin bir yerden başlayıp ve her şey olduğu gibi anlaşıl dıkça, tabiatın [illegible] kısadan insan, kendisinin de yaşayışlarını ve hayatını anlamağa başladı.

Şöyle, insanlar, bir idrak derecesine geldikleri zaman sordular, ki: ~~insanın fenlerinde mütalaa ettikleri şey, [illegible] tabiat olabilir~~

tabiatın, insanda yarattığı, bütün kabiliyetler, faaliyetlerini serbest olarak yapmak ve inkişaf etmek lazımdır. Bir hükümdar tabiatın verdiği hak tır, şöyle vardılar.

Artık, bundan sonra Fert ile hükümdar arasında, hak davası ve mücadele esas bağlar. Bir mücadele devletlerin, dahili inkişaflarının tarihidir.

16 inci asırda, ilerî sürülen fikirler, şöyle idi, Hükümdar, emirleriyle, kanunlarıyle

ilahî hakkı olduğu gibi tabiî hakkı da bozamaz, tabiî hak dahi, allah tarafından verilmiş olduğundan, kabul edilmek lazımdır. Marsilya notasi, bu fikri kaldırdı. Hükümdar kendisini hüdadan temsil, ilahiyat fikrinden ve ilahî inde tesfil etti. Cünkü, tabiî hak da, aynı temele bağlanmıştı. Hükümdar, bir hüdada riayet ediyor idise, bir riayet, dini bir vazife telakki ettiğinden, yoksa, Fertler, Hükümdara karşı metalipte bulunabilecekleri hiç bir hak tanınmış değildi. Ferdî Hak fer nazariyesi, tabiî hak fikri, ~~ilahî fikir~~ ilahiyat fikri temelinden, sermayedara karşılarak arz üzerinde mediriyetten sora,

meydana çıkabilmesidir.

Ferdî fiiller nazariyesi, temel olarak: Her türlü hâdisenin menşei, fertte bulunan sebep, hür ve mesul olan mahlûk, yalnız insandır.

Fakat, diğer taraftan, insanların, içtimaî ve siyasî hâdiselerin halinde bulunmasi, tabiî ve lâzımlıdır.

Bu hâdiseler, kısmen zarurî, müteaddit kanunlar ahkâmına göre tekâmül eder. Bir müteaddit mevcudiyeti nispetinde ve zamanın bütün müteaddit seyrini ve istikametini tayin edebildiği nispette, insanların hürriyet ve iradeleri, bu müteaddite mütenaat mecburiyetindedir. İnsanlar, hareketlerini, bu müteaddit seyr ve istikametine uydurmak

Buna, nazaran, ferdin yalnız, tabiî hak ve ahlâkî mesuliyet de müfrezet olan mutlak istiklâline, bütün medenî ~~hareketlerden~~ evvel, ilk hal olarak, ~~olmuyor ve~~ ~~[illegible]~~ azmet noktasi gibi kabul olunmuyor.

— 9 —

yaşamalarındadır. Bu mel-
hüriyet ve yaşayış hali,
Hakikatta, içtimaî kabul
olmayan bir noksanlık, daha
müfrettel ve daha albastılı
yapmaktır. Tabiatın ve
bizim mahsulümüz olan
bir milletin fertlerini, dama,
bir hakikatla, Parsi Parsiya
bir hürriyet ve onu bozmadır.
Böyle bir milletin
kendisinin olduğu devletin
Fredi gayesi
Fredi ~~hürriyet olan~~
Hak olur.

Ferdin hürriyet hakkı,
tabiî kabiliyetlerini, serbestçe
inkişaf ettirebilmesidir.
Bu inkişafı temin için,
ise, en eşsiz vasıta, Ferde
diğerinin müdahil hakkını,
izrar etmeksizin, tabiîlik
ve yarar kendine ait olmak
üzere, onu, kendi kendini,
istediği gibi sevk ve idare
etmeye müsaade etmektir.

— 9 —

İşte bu serbest inkişafı
temin etmek, ferdi hakkın
teşkil ettiği müntelif hürriyet-
lerin temam yeridir.
Bu haklara hürmet etmeyen
siyasî cemiyet, vasıtalı vaziy-
yetinde hüsran etmiş olur,
ve devlet, mevcudiyetinin
hikmetini ve manasını
kaybeder.

Asrımız demokrasinde, Ferdî
hürriyetler, hususî bir kıymet
ve ehemmiyet almıştır, artık
ferdî hürriyetlere devletin ve
hiç kimsenin müdahalesi
mevzuu bahs değildir. Ancak,
bundan yüksek ve kıymetli
olan hürriyetler, dolayısıyla
medenî ve demokrat bir
millette, neyle ifade ettiğimiz,
hürriyet kelimesinin, mutlak
direktif ~~olmadan~~ manasın-
da anlaşılamaz. Mevzu bahs
olan hürriyet, ~~yalnız~~, içtimaî
ve medenî insan hürriyetidir.

— 10 —

Bu sebeble, Ferdî hürriyeti düşünürken, ~~tabiatin müsbetlerine~~, bu ferdin ve nihayet bütün milletin menfaat ve devlet mevcudiyeti gözönünde bulundurulmak lazımdır. Anlaşılıyor ki, Ferdî Hürriyet mutlak olamaz, diğerin Hak ve Hürriyeti ve Milletin müştereк menfaati ve Ferdî hürriyeti tahdit eder. Ferdî Hürriyeti tahdit devletin de adeta esasî ve vazifesidir. Çünkü, devlet ~~ve~~ Ferdî hürriyeti temin eden bir teşkilât olmakla beraber, aynı zamanda, bütün hususî faaliyetleri, umumî menfaatlar için, birleştirmekle mükellefdir. Hürriyet, başkasına müzir olmayacak her türlü tasarrufta bulunmaktır.

(1) T. E. M. 68

— 11 —

denildiği zaman, ~~bütün~~ vatandaş hürriyetinin, yalnız, onun gayesi olduğu, devletin, bu gayeyi temin için bir vasıta telâkki edildiği ifade edilmiş olur. Milletin umumî menfaatinin icap ettirdiği dereceden daha fazla, tahdit ~~etmemek~~ edilmesi, ~~olduğu~~ kabul edilmiş olur. Bu fikir basittir, fakat tatbiki çok güçtür. Çünkü, Ferdî hürriyet ~~tahdidi~~ derecesi, devlet faaliyetini zafa düşürmemek lazımdır. Devletsiz bir cemiyet, veyahut, zaif bir devlet kanunlarının nötelâsi, herkesin herkese karşı mücadelesidir. Bu mücadele, cemiyetin hürriyetini boğmaya kaf sûretile, tadil olunmak lazımdır.

(1) T. E. M. 68

— 12 —

~~Bununla beraber~~ Bu tadil keyfiyeti, Ferdin mesuliyetinin, teşebbüsünde ve inkişafında halel verecek derecede götürülmemelidir. Vatandaşların teşebbüs ve mesuliyet hisleri ne kadar inkişaf ederse, devlet için o kadar ~~iyi~~ iyidir.

Ferdi hürriyetin, ne kadarından feragat edilmesi lazım geleceği, içinde bulunulan zamana ve memlekete göre değişir. Müstesna zamanlar, müstesna tedbirler icap ettirebilir. Birde, hürriyetin suiistimali, hürriyetin muvaffakıyetsizliğine, geniş mikyasta taklidini icap ettirebilir. Bütün bu tedbirleri ve taklidleri tanımak lüzumu, devlet fikir ve mefhumunu ifade

— 13 —

eder. Bir ~~[illegible] meselesinde~~ hususlardaki tedbirlerin şiddetini ve hududlarını genişliğini ölçmek büyük bir sanattır. Devlet sanatı, işte budur[1]. Vatandaşların, umumi Hürriyet ve saadet için, ~~[illegible]~~ Ferdlerden, ancak devlet için zaruri olan bir kısım hürriyetlerinin bırakılması istenebilir. Türk milletinin, ~~[illegible]~~ tarihinin gözü onunla geterek ~~[illegible]~~; hemen daha dünü kadar altında ezildiği istibdat ve zulmü bir para, kanlı pençesini his eder gibi olmamak mümkün değildir. ~~Onun için, Hürriyet tarihine Hayatıda~~

(1) T. E. m. 68

— 14 —

Türk, istiğdat ve esaret zincirlerini parçalayabilmek için, dahilde ve hariçte düşmanlar karşısında, hayatını ortaya atti; çok yanlı ve tehlikeli mücadelelere girdi; sayısız fedakarlıklara katlandı; muvaffak oldu; ancak ondan sora hürriyetine sahip oldu. Bu sebeple hürriyet Türkün hayatıdır.

Artik, Türkiyada Her Türk bir doğar, bir yaşar.(1)

Türkün bu günkü milli ve siyasi tabiatı ve yüksek kıymeti onun gayesini, ve vazifesini tespit etmiştir.

(1) T.E.M. 68

— 15 —

Türkler, demokrat, hür ve mesul vatandaşlardır; Türk cumhuriyetinin kurucuları ve sahipleri bizzat kendileridir.

Cumhuriyet ~~dahilde umumun hürriyet ve refahını; hariçte karşı milletin istiklalini temin etmek için vücuda~~ Ferdi hürriyetinden ve menfaatlarından ~~ibaret fert~~ ~~teşkilatı~~ teşkilatı esasiye kanunu-nda tayin olunduğu kadarını cumhuriyet bırakmıştır. Cumhuriyet Ferdin, ~~bazı haklarını~~ onu bıraktığı bu kısım hürriyeti, Ferdin ve türk milletinin, dahilde hürriyetini ve hariçte karşı istiklalini temin için kullanır.

31 I. 1930
Çarşamba günü

— 1 —

Hürriyetin muhtelif şekilleri

Bir milletin hareketi yükseldikçe, ~~Fertlerinin~~ Ferdi Hürriyetin tatbikat sahaları genişler ve çoğalır, muhtelif şekilde, ~~fakat~~ hürriyetler ~~mayda~~ birbirinden ayrı ve müstakil ferdi hürriyetler meydana çıkar. Bu hürriyetler, mahiyet ve tabiatlarına göre ~~başlıca~~ iki grube ayrılırlar:

Şimdi grup içinde sayabileceğimiz hürriyetler, başlıca, ferdin maddi menfaatlarına tekabül eder, ki şunlardır:

1° Kelimenin dar manasile, şahsi hürriyettir, yani, serbesce, gitmek, gelmek, milli topraklarda kalmak, yahut, oradan çıkmak hakkına malik olmaktır (Seyahat ve ikamet hak ve hürriyeti) Bununla beraber, ~~hürriyetle~~ keyfi tevkiflerden, hapsolunmak ve cezadan masun olmak ~~ve~~ emniyetidir.

— 2 —

2° Hususi mesken tecavüzden masuniyetidir. Bir hak şahsi emniyetin malidir ve temdidisidir. İnsan, evinde salihidir ve orayı ancak istediğini sokar. Bir insanın evine, hükümetin, müdahalesi, yalnız, kanunun tayin ettiği hallerde ve şekilde olabilir.

3° Ferdi milliyettir ~~ki~~ devletin müdahale edemeyeceği ferdin ~~en~~ yüksek haklarındandır. İnsan, namüsfarana, salup ettiği yol ve müşkülünü, istediği gibi (?)

4° Ticaret, Sanayi ve Sanaat Hürriyetidir. İnsan hayatını kazanmak için, istediği işte, meslekte ve sanatta çalışabilir, bu hususta serbestir. Ancak, bu hürriyetin umumun eğilişi için makul olarak, bir takım kanunî kayıtlar ve şartlara bağlıdır. Mesela, bir sütçü, bir ekmekçi bir takım sıhhî nizamlara riayete mecburdur.

(x) tasarruf eder, satabilir, satmaya bilir, istediğine verebilir, onları mahv ~~ve~~ edebilir, yıkabilir. Eski zamanlarda böyle değildi; ~~bu~~ aksi idi; insanları, ~~o~~ münafaatları olmadığı halde, aileleriyle ~~beraber~~ oturdukları yerle beraber satabilirlerdi.

Ferdi milkiyet hakkının yegâne tahdit eden, ~~o~~ umumî menfaatlar için istimlaktır. Bununla beraber, Hükümetin, belediyelerin, mahallî idarelerin, ne gibi lüzum ve mecburiyetlerle ve ne usul ve şekilde istimlâk edebilecekleri istimlak kanunlarıyle tayin olunmuştur.

Fikr ve kalem Mahsulü olan her eser~~in~~ daha sahibinin hakkıdır. Bu hak, Hakkı telif kanununa ile muayyettir.

— 3 —

Bir tüccar, yabancı memleketlerden getireceği malları, gümrük vermeden memlekette satamaz. Herkes, memlekette, istediği gibi, muallimlik, avukatlık, doktorluk yapamaz. Bunun için bir takım evsafı kanunen) haiz olması lazımdır.

Bunlardan başka, devletin, siyasi, ve yahut umumun menfaat ve emniyeti maksadile inhisar altında bulundurduğu işleri başkaları yapamaz. Bütün bu maniler ~~hariç~~ binaen de insan için daima kafi bir çalışma ve iktisat ~~sahası~~ hürriyeti vardır.

— 4 —

2inci grupa dahil olan hürriyetler, daha çok, doğrudan doğruya, Ferdin ~~[illegible]~~ fikri hayatındaki hürriyet ~~[illegible]~~ haklarıdır. Bunlardan:

1inci, Vicdan hürriyetidir; ~~hürriyetidir~~ ~~ve aynı hürriyetidir~~, her fert, istediğini düşünmek, istediğine inanmak, kendine mahsus siyasi bir fikre malik olmak, intiha ettiğim bir dinin icaplarını yapmak, veya, yapmamak hak ve hürriyetine maliktir. Kimsenin Fikrine ve vicdanına hakim olunamaz ~~ve olmağa da hakkı yoktur~~.

Vicdan hürriyeti, mutlak ve taarruz edilmez Ferdin tabii haklarının en mühimlerinden tanınmalıdır.

— 5 —

Medeniyetin geri olduğu, cehalet devrlerinde, Fikir ve vicdan hürriyeti tahakkum ve tazyik altında idi, insanlık bundan çok zarar görmüştür. Bilhassa ~~kendilerine~~ din muhafızlığı kisvesine bürünenlerin, hakikati düşünebilenler, söyleyebilenler hakkında resmî gördükleri zulüm ve işkenceler, insanlık tarihinde ~~[illegible]~~ daima kirli facialar olarak kalacaktır.

Türkiye Cümhuriyetinde, her rebit dinini intihapta hür olduğu gibi, muayyen bir dinin, ~~[illegible]~~ merasimi de, yani, ~~[illegible]~~ ayrıca hürriyeti ~~de tabidir~~ mevcuttur. ~~Ve~~ tabiatile, asayişe umumî aleyhine müdahale olamaz; siyasi nümayiş şeklinde de yapılamaz. Mazide çok görülmüş olan bu gibi hallere, artık, Türkiye Cümhuriyeti asla tahammül edemez.

— 6 —

Birde, türkiye cümhuriyeti dahilinde, bilinmiyen tekkeler ve türbeler ve zaviyeler kanunla set edilmiştir. tariqatlar lağv olunmuştur. şeyhlik, derviş lik, çelebilik, halifelik, falcilik, büyücülük, türbedarlik ~~gibi, bunlar~~ ~~cümle bunlar cahil~~ ~~ortaçağ mantığı cahil~~ irtica menbaı ve cehalet tamgalarıdır. Türk millete, böyle müesseselere ve onların mensuplarına tahammül edemezdi ve etmedi.

3 üncüsü, ~~Toplanma~~ ~~İçtima~~ hürriyeti ve 4 üncüsü, matbuat hürriyetidir. Bu iki hürriyet, aynı prinsipten çıkar. O prinsip, insanların, fikirlerini, serbes söylemek ve neşretmek hakkıdır. Vatandaşların, kendi talim ve terbiyeleri için ve umumun menfaatları noktasından, fikirlerini

— 7 —

taati etmelidirler, istediklerini gördüklerini düşündüklerini, söyleyebilmelidirler. ~~Şöyle insanın en kıymetli cevheridir.~~

~~İçtima,~~

~~Toplanma,~~

En büyük hakikatlar, ve tarakkiler, fikirlerin, serbes ortaya konması ve taati edilmesile, meydana çıkar ve yükselir.

~~Toplanma~~ İçtima, insanların, beraber düşünüp konuşmaları veyahut, birinin sözlerini dinlemek maksadile, ~~bir~~ ~~ara~~ muvakkat olarak bir araya gelmeleridir. (*)

~~Bu nevi Toplanmasi~~ İçtima insanların, bir seyi görmek için toplanmalarından, beraber ve ~~yapılan~~ insanların müşterek hareket için, daimi bir surette birleşmeleri halinden ayrıdır ~~etmelidir~~ edilmelidir.

(x) İctima Hürriyeti, Teşkilâtı esasiye Kanûnumuz mûcibince Fertlerin tabiî haklarındandır, Fakat, İctimaatı umumiye Kanûnu dairesinde vücûd bulur. Çünkü, Asayişi ve ictimaî ve siyasî nizamın muhafazasıyla mükellef olan hükûmetin, icap eden tedbirleri alabilmesi için, ictimaın günü ve yeri hakkında usûlü dairesinde haberdar edilmesi lazımdır.

İctima, — 8 —

Şimdi ve sahsî bir davet üzerine olan hususî toplanma da degildir. Memleketin hüzün ve sükûnunu bozacak sûrette ve yerde toplanmak, tabiatile memnûdur.

3 İctima hürriyeti, matbûat hürriyetinden eskidir. Fakat, Matbûat hürriyeti, Matbaanın ve gazetaciligin terakkisi sayesinde, daha büyük bir ehemmiyet kazanmıştır.

— 6 —

Matbuat Hürriyeti, vatandaşın, gündelik veya vakit vakit çıkan gazetalara, risalelere yazacağı yazılar veya yapacağı resimler vasıtasile ve neşr edeceği kitaplarla fikrini serbesce tamim etmesidir.

Tiyatro ve sinema (ve radio) da fikirlerin neşri ve tamimi için çok mühim ve müessir vasıtalardır.

Bir insanın, herhangi bir mahalde söylediği sözler orada bulunanlara münhasır kalır, tesiri ani ve mahdut tür. Fakat bu sözler radio ile söylenirse, bütün dünya ile iyite bilir. Fakat, söy bir gramofon plâkına geçerse, bilhassa, bir gazetaya, bir kitaba geçerse fikir tespit edilmiş olur, bütün dünyada akınır; Tabiatile gelecek

(xx) Bilgisof ve fikirlerin neşrinde en sağlamdır. Erbey

7

nesillere intikal eder. Herhangi bir levhaya hâkk olunan resim ve yazıların delâlet ettiği fikirler, keyalik yapılan heykeller de fikirlerin yaşatan eserlerdir.

Muhtelif vasıtalarla tespit olunan ve seri bir surette neşrolunan fikirler, bütün insanlığın terakkisine ve tarihe büyük hizmet ifa eder.

~~Hakimiyet milliye~~

Milli Hakimiyet esasına müstenit temsili bir hükümette efkârımızın büyük bir rol oynar. Matbuat ve içtima hürriyetleri olmadan ve umuma ait işler hakkında geniş bir tenkit

8

sahası bırakılmadan efkâr
umumiye vazifesini ifa
edemez. Millî Hâkimiyet ve
temsili hükumet fikrinin
yayılması ve yükselmesi ancak
efkâr umumî'nin faaliyeti
ile mümkündür

Hükumetin fikri memleketin
fikrini temsil etmelidir
Hükumet memleketin fikrini
anlayabilmek için, bu fikrin
tezahür etmesine vasıta olan
vasıtalara malik olmalıdır
gerçi hükumet intihap
zamanlarında milletin fikirlerine

9

vakıf olur; intihap olunan
meclisler dahi milletin fikrini
temsil ederler. Fakat intihap
zamanları milletin izhar
ettiği fikirler sabit kalmaz.
Bu sebeble meclislerin
bu fikirleri temsil ede-
bilmesi çok zaman devam
etmez. Efkâr umumiye
milletin içinden taşan
bir müteneveri fikirler
denizidir. O denizde muhtelif
cereyanlar, muhtelif münakaşa
dalgaları vücuda getirir.

10

Efkârımızın ruhi bir âlemdir. Arada cereyan eden fikir mücadeleri dikkatli gözlerden gizli kalamaz. Eski demokrasilerde bu fikir mücadeleri bütün vatandaşların her gün bir arada toplanarak vücuda getirdikleri içtimalarda vuku bulurdu. Bugün vatandaşların adeden çoklaşı ve medeni hayatın vatandaşlara tahmil ettiği yevmi işler onların maddeten ve hergün bir arada toplanmalarına imkân

11

bırakmamıştır. Bu sebeble efkârımızın ideal bir âlemi olmuştur ki bu âlemde umuma ait işlerin tenkidi ~~böyle olur~~ şu mahiyetleri gösterir:

I Tenkit ve münakaşa tamamen hürdür. Bu hürriyet herkes tarafından hiç gimsemeden istifade almadan yeni yerine kullanılır. Hükumeti ve meclisi dikkatli bulunduran efkârımızın tenkit hürriyetidir.

12

II Efkâr ümumiyemin tenkit hürriyeti başlıca bir çak neşriyat ile olur.

Neşriyat ona istimallere mani olur, ve hükumet vasıtalarını vaziflerini doğru yapmaya mecbur eder. Neşriyat en müessir ekontrol vasıtalarındandır. Bu noktada tenkidin kolay ve fakat yapmanın güç olduğu hakikatı unutulmamak lazımdır. Onun için, bu

13

umumun eyiliği fikri hürriyetli tenkitlere ve münakaşalara daima hakim ve esas tutulmalıdır. Ihtiyam olunan fikirler umumun eyiliği namına ortaya atılmalıdır. Bu fikir hareket noktası alınca tenkit ve münakaşa devletinde eyiliğe namın yapılmış ~~olur~~, ve vatandaş-~~larda~~ ~~larda~~ ların ~~ehliyeti tesir~~ ichtimaî ve siyasi ter bilgilerini yükseltmeye hizmet etmiş olur

14

IV ~~Tenkit~~ umuma ait
işlerin tenkit hürriyeti
hükümet ile millet
arasında bir anlaşma
zemini vücuda getirir.
Hükümet ~~ne~~ neşriyat
vasıtasıyle efkâr-ı umumiye-yi
aydınlar ve icabında hücumlar
olan vesikalarla onu
tenvir eder Hükumetin
milleti ve milletin hükume-
ti anlaması bunların
~~tek~~ tek vücut olmalarını
ve kalmalarını te'min
eder

-15-

Efkâr-ı umumiyenin, kendi kendine ~~teşkilâtlanmaz~~ teşkilâtlanması — Hükumet, tavır ve hareketini tanzim için, efkâr-ı umumiyeye ehemiyet verince efkâr-ı umumiye, ~~teşkilâtla~~ teşkilâtlanır. Efkâr-ı umumiyenin daima, istifade olunabilecek, ~~bir~~ hazır bir halde bulunabilmesi, onun bir teşkilâta malik olmasıyle mümkündür.

Bu teşkilât serbest tenkit ve münakaşa sahasıdır. Bu saha daima açık ve almalı ve daima müteneveri fikirlerle beslenmelidir. Bu ise matbuatın gayreti ve menfaati umumiyenin her gün yeniden yeniye münakaşa edilmesiyle olur. Efkâr-ı umumiyenin cari olduğu bir memlekette gazeteler intizar etmese ahali şaşkın ve çılgın bir hale gelir.

16

Bahsettiğimiz bu fikir teşkilâtında şu hususiyetler görülür.

1) Fikir teşkilâtı, bu ekseriyetin ve yahut bir takım güzide insanlarının mahsulidir. Şüphesiz halk kütlesi bu teşkilâta iştirak eder. Fakat, başka şeylerde olduğu gibi, burada da halk kütlesinin rolü faal değildir. Gerçi halk, neşriyatı aksettirir, fikirlere toplar, fakat fikirleri ortaya atan ve neşriyatın merkezlerini teşkil eden halk değildir.

2) Muasır fikir teşkilâtında, halk kütlesi sırf seçme zümrenin faaliyeti vardır. Bu sınıflardan biri, matbuatı teşkilâtlarını vücuda getiren ve idare edenlerdir.

(17)

Matbuat, fikirleri ortaya atmak ve neşr etmek için lâzım vasıtalardır. Siyasî fikirleri de ihtiva eden matbuattır. Matbuat teşkilâtları, gazeteler, mecmualar, kitap tabiileri ile olur.

Matbuatın siyasî fikirler ihtiharındaki rolü daha çok başka mahiyettedir. Çünkü siyasî fikirleri ortaya atan daima, siyasî gruplar ve zümreler gibi fikir cemiyetleridir. Esas olarak kabul olunmak lâzımdır ki siyasî fikirler, siyasî fırkaların menfaatine olarak onlar tarafından ortaya konur. Fakat halk kütlesi içinde kendiliğinden meydana çıkmaz.

3) Ayrıca bilinmek lâzımdır ki gazeteler merkez kitapları değildir

(18

aşağı insanların para ile yaptırdıkları matbuat mücadeleleri vardır. Bu En adi yalanları ispaade matbuatın kullanıldığı vakidir. Matbuat ne fikir hürriyetinin maruz kaldığı başka tehlikeler de vardır. Matbuatın, ve hatta fikir cemiyetlerinin milli hükümetin tesirinden korkularak siyasi veya iktisadi gizli maksatlara alet olmasından korkulur. Matbuatın para ile satın alınabilmesi, bayrak milel yüksek para aleminin matbuat üzerinde gizli tesiri veyahut sadece ecnebi devletlerin tahsisatı mesturelerinin tesiri, işte bunların efkârı umumiyeyi iğfal ve taglit etmesinden bi-hakkın korkulur.

(19

Fakat, hürriyetten çıkacak bu fenalıklar asla çare-siz değildir. evvela, matbuat serbestisine meşru bir hudut çizilir. sanıyan gazeteler, hususi bir teşkilat yaparak bununla kendi üzerlerinde ahlaki bir tesir icra ederler. ilk zamanlarda, bir işten başka bir şey almayan gazetecilik içtimai bir müessese haline gelebilir. Bundan başka, halkın (vaziyeti fikri) terbiyesi de bir ~~zamanda~~ teminattır. halk, müteaddid gazeteleri okumaya ve onları birbirleriyle kontrol etmeye ve gazeteci yalanlarına inanmamaya alışırlar. Bütün bunların fenninde her şeyin açık olması sayesinde hüsnü niyetin

20

inkişaf edeceğine ve hayati meseleler üzerinde hüsnü niyet dahilinde insanların daima ekseriyet teşkil edecektlerini kabul etmek münafiktir olur.) "Ve her zaman dünyanın yarısını ve bir zaman dünyanın hepsini aldatmak mümkündür. Fakat, bütün dünyayı her zaman aldatmak mümkün değildir". Tecrübe göstermiştir ki her şeyi söylemekten insanları men etmek asla mümkün değildir. Fakat, milli terbiye ve büyük manevi kuvvetlere karşı hükümetin münasip tarzı hareketi sayesinde isyankâr fikirlerin intişarına müsaade etmiyecek içtimai

21

bir muhit yaratmak mümkündür. Fakat her halde her şeyin söylenmesine müsaade etmek ve bunun karşısında söylediklerini fiile geçmesine müsaade tedbir almakla iktifa etmek manasızdır. Bütün halkın fiile geçtiği gün onları tenkid edecek kuvvet yoktur. Tıbbi bir hifzıssıhha olduğu gibi içtimai bir hifzıssıhha da vardır. Her iki'si aynı prensibe istinat eder. Maddi mikropları yok etmek mümkün olmadığı gibi manevi mikropları da yok etmek mümkün değildir.

22

fakat, şahsın vücudunda cismani bir sıhhat yaratmak mümkün olduğu gibi, iştirakı bünyede de manevi bir sıhhat yaratmak, bu suretle bir mukavemet zemini ~~yaratmak~~ hazırlamak mümkündür. ⊗

Gazete

Bu hususta, bizce söylenecek sözler şöyle hulasa edilebilir: matbuatın umumi hayatta, siyasi hayatta ve cumhuriyetin terakkiyat ve tekâmülatında haiz olduğu vazifeler yüksektir. Matbuatın tam ve vasi hürriyeti hüsnü istimal olmak hususunun mazik olduğu sayda şayandır her türlü kanunî kayıtlardan evvel bir sahibi kalem ilme, ihtiyaca ve kadi

⊗

Türkiye Cumhuriyetinde, gazete çıkarmak, kitap neşretmek, matbaa açmak için, riayet olunması lazımgelen, mevcut, Matbuat Kanunu, ve matbaalar Kanununda tespit olunmuştur. ~~tespit olunmuştur~~ Müzir neşriyat ve şahıslara tecavüz halinde yapılacak muamele de bu Kanunlarda ve Ceza Kanununda yazılıdır

23

siyasî teşekkullerine olduğu kadar vatandaşların haklarına ve memleketin - her türlü hususî teşekkullerin fevkinde olan - yüksek menfaatlerina da dikkat ve hürmet etmek manevî mecburiyetindedir. Bu mecburiyetki umumî intizamı temin edebilir. Ma'a haza matbuat serbestisinden meydana gelecek fenalıkları ortadan kaldıracak müessir vasıta asla mazide jan olunduğu gibi matbuat hürriyetini bağlayan rabıtalar değildir. Bilakis, matbuat hürriyetinden tavellüd edecek mahzurların izale vasıtası yine bin nefs matbuat hürriyetidir. ——

6.II.1930 Çarşamba

— 1 —

4 üncüsü, Cemiyet teşkili hürriyetidir. 5 incisi, Tedris hürriyetidir.

Cemiyet, müteaddit şahıslar tarafından, malûmatlarını veya mesailerini daimî surette birleştirmek maksadile teşkil edilen heyettir.

Tedris, bir kimsenin, kendi ilmini başkalarına öğretmesidir. Burâdaki tedristen maksat, aile içinde yapılan tedris ve tederrüs değildir. Bir müessese açarak umumî tedrisatta bulunmaktır.

Cemiyet ve tedris hürriyetleri, diğer ferdî hürriyetlerden farklıdır. Çünkü bunlar müşterek ~~ve daimî~~ bir faaliyetin daimî tatbikatını icap ettirir. Bu sebeple yalnız ferdî haklar gibi mütalâa olunamazlar.

(x)
Himayei Atfal, Hilâl-i Ahmer cemiyetleri, Türk ocakları, Kadınlar birliği ~~gibi ve her nevi kulüpler gibi~~ gibi. Kulüpler dahi Cemiyetler Kanununden dendir.

— 2 —

~~Cemiyet ve Tadrisat~~

~~Haftası~~

Cemiyetler, bir taraftan içtimai heyeti tahriye eder, fakat bir taraftan da, teşekkül eden cemiyetler, devlet içinde bağlı başına birer teşkilat ve birer kuvvet olacaklarından, devlet için tehlikeli de olabilirler. Bu sebeple, cemiyet teşkili, esasen Kanunun ~~esasında~~, Fertlerin tabii haklarından tanınmış olmakla beraber, cemiyet teşkili, ayrıca bir Kanunla, kaydlanmıştır. Cemiyetler Kanununa göre;

a— Cemiyet, tesisinden müteakip, behemal hükûmete, usulü dairesinde, bildirilmek lazımdır.

B— Mevcut kanunlara, ~~muhalif~~, umumi adaba, mugayir, gayri meşru bir esasa veya

— 3 —

devletin istiklalini; Hükümetin şeklini hazırlamak ve mühtelif unsurları birbirinden ayırmak maksatlarile cemiyetler teşkil edilemez.

C— Kavmiyet ve cinsiyet esas ve unsurlarile siyasî cemiyetler teşkili memnûdur.

d— Cemiyet azasının On sekiz yaşına dâhil olmuş bulunması şarttır.

E— Hafî cemiyetler teşkili kâtiyyen memnûdur.

F— Cemiyetlerin, toplandıkları yerde, her nevi silah memnûdur. Yalnız, klüplarda, zabitanın mahsûsatı altında meç talimine ve avcılığa mâsûs silahlardan lüzûmu kadarı bulundurulabilir.

4

~~g— Cemiyetler ve klüplar, zabitanın her zaman açıktır. Zabitanın hatırlatılan lüzûm görünce toplantılar yapılır.~~

Tedrise gelince, Burada çok mühim ve nazikdir. Devlet vatandaşların, tahsil ve terbiyesile çok alâkadardır. Bir defa, ilk tedrisatı mecburî tutar ve umûmiyetle, tedrisat, Hükümetin nezâreti altında ve onun programları dâhilinde olur. Çünkü, Tedrisde hürriyeti, mahiyeti itibarile, mühtelifdir. Bir taraftan, ferdî hürriyetin icabıdır, fakat müşterek teşkilâta dayanır. Onun için, tedrisin ~~hususiyetinin~~ kanûnla, hususî bir nizam altına alınması

— 5 —

lazımdır. Teşkilâti esasiyede buna dair olan madde şudur: «Hükûmetin nezaret ve murakabesi altında ve kanun dairesinde her türlü tedrisat serbesttir.»

Tevhidi tedrisat kanununa göre, «Türkiye dahilindeki bütün müessesâtı ilmiye ve tedrisiye maarif vekâletine merbuttur; yalnız, harbiye mektebine menşe olan askeri liseler, milli müdafaa vekâletine bırakılmıştır.

İhbar ve Şikâyet Hakkı. Türkler, gerek şahıslarına, gerek ammeye müteallik olarak kanunun ve nizamata muhalif gördükleri hususatta Meclise ve Türkiye Büyük Millet Meclisine

— 6 —

Münferiden veya müctemian ihbar ve şikayette bulunabilirler. Şahsa ait olarak vukubulan müracaatın neticesi müstediye tahriren tebliğ olunmak mecburidir.» (1)

~~Fakat~~ bu şikâyet hakkı, zikir olunduğu gibi bir haksızlığa karşı şikayet mahiyetinde olursa, Ferdi hak olur. Fakat, kanunlardan şikayet ve kanunların tepdiline ait teklif mahiyetinde olursa, bu cihet vatandaşın siyasi tesebbüsü demek olur, ki bunun şekil ve hududu kanunla müayyendir. Bunun haricinde siyasi meramini göstermek isteyen vatandaş kitap yazarak ~~[illegible]~~ ve matbuattan istifade

(1) Teşkilâti esasiye Ma. 82

— 7 —

ederek arzusunu tatmin eder. Efkâri umumiyeye riayetkâr olan hükumetler veya meclisler bunları nazariddikkate alır.

× ×

Ferdî Hak~~lar~~ siyasî hak ~~azaddinetdi~~ demek değildir. Ferdî haklara, medenî haklar yahut, amme veya cemaat hakları gibi isimler verenler olmuştur. İsim ne olursa olsun, Ferdî haklar siyasî haklar dediğimiz şeylerden başkadır.

Siyasî haklar, vatandaşların hükumete iştirakini temin eden haklardır; bunun en açık ve belli misali, siyasî intihaptır.

Siyasî haklar, ancak ~~hamin~~ ~~nor, bu haklardan istifade~~ ~~deye kendilerine verdiği~~ ~~vatandaşlar~~

8

Kanunun, bu hakları kendilerine verdiği vatandaşlar istifade edebilir.

Siyasî haklar, cins, yaş ve kabiliyet farkı olmaksızın milletin her ferdine verilmemiştir. (1)

Ferdî haklar ise, prensip olarak, cinsleri, sinleri ve kabiliyetleri ne olursa olsun, milleti teşkil eden her ferde aittir.

~~Bunlar dahi~~

Bu hakların ~~dahi~~ bir kısmı dahi, gördüğümüz vecihle bir takım kayıtlara tabidir. Bunun sebebi iki'dir;

1- Bu haklar, tatbiklerinde

~~(1) Tebliğ esas~~

(1) T. E. M. 10

— 9 —

siyasî bir faaliyet teşkil edebilirler; bu faaliyet hükûmete bilvasıta iştirake varır. Matbuat hürriyeti, Cemiyet teşkili hürriyeti, içtima hürriyeti ve hatta müstakbel vatandaşlar yetiştiren tedris hürriyeti gibi.

2- Ferdî hürriyetini, henüz fiilen kullanmaya muktedir olmiyanların himayesi mevzuu bahs olur. Mesela, sayı hürriyeti bazı ahvalde tahdit olunur. Çocuklar ve kadınlar hakkında olduğu gibi.

***

— 10 —

Hürriyetlerin muhafaza ve müdafaideleri.—

Asrî teşkilâtı esasiye kanunlarında, Ferdî hakla, ve vatandaşın siyasî hakla, ri tespit olunmuştur. Fakat bu hakların, fiilen kullanılması için, onların nasıl kullanılacağını ve hududlarını tanzim eden kanunlar da lazımdır. Böyle olmazsa, teşkilâtı esaseye kanununda temin olunan haklar kullanılamaz; lâzer vaziyetde kalır. Bu sebeple, hakların kullanılmasını tanzim etmek elzem bir kaidedir

— 11 —

Teşkilâtı esasiye kanunlarıyla ve bu kanun mühtevisiyatı altında hükümlerini tatbikleri tanzim eden kanunlar, vatandaşların tabiî ve siyasî haklarını ve hürriyetlerini müeyyidelerler. Fakat, asıl müeyyide, hükümettir. Vatandaşın hürriyetini tanıyan, ona hürmet eden, onun temin ve muhafazasını en birinci vazife bilen siyasî idare ise, tabiatile, demokrasi esasına müstenit demokratik hürriyetler. Eski devirde, hürriyetlerin muhafazası gibi bir mesele mevzuu bahs değildi. Çünkü, hürriyet yoktu.

Taassupsuzluk (devamı)

«Hürriyet, âdâb ile yola konulur, fakat, hafsa karşı, taassupsuzluk yürümekle ve aldırmamaklıkla muhafaza edilir.»

Hürriyetin ve vicdan ve din hürriyetlerinin ne olduğunu biliyoruz (Mektup 3-53)

Türkiye Cumhuriyetinde, herkes Allaha, istediği gibi ibadet eder. Hiç kimseye dinî fikirlerinden dolayı bir şey yapılmaz. Türk Cumhuriyetinde resmî dini yoktur. Türkiyede, bir kimsenin fikirlerini, zorla başkalarına kabul ettirmeye kalkışacak kimse yoktur ve buna müsaade edilmez. Artık sâmimî müteklitler, derin inanç sahipleri, hürriyetin esaslarını öğren

görünüyor. 2

[illegible] bir [illegible] bir [illegible] [illegible] dini hürriyetine, insanlara, sizden hürriyetime karşı, Taassup [illegible] gözünden kurtulmuş müdür?

Bunu anlayabilmek için, Taassupsuzluğun ne olduğunu tedkik edelim! Çünkü, bu kelimenin delalet ettiği manayı, zihniyeti, herkes kendine göre anlamağa çok müstaidlidir. Dini hürriyet bir hak telakki etmiyen [illegible], acaba kalmadı mı!

Vicdan hürriyetini, insan ruhunun, allahın olduğu ve nüfuzu altında, dini hayatı idare için malik olduğu haktan ibaret

3

olduğunu bilmiyorlar mı, acaba bizi [illegible] [illegible] [illegible]

— 4 —

Taassupsuzluk O kimse-
de vardır ki, vatandaşının
ve ya her hangi bir insanın
vicdanî inançlarına
karşı-lık bir kin duyma-
bilâkis hürmet eder. Hiç
olmazsa, başkalarının,
kendininkine, inanmayan
inançlarını ~~kin duyma~~
bilmemezlikten, duyma-
mazlıktan gelir.

Taassupsuzluk budur.
Fakat, Hakikati söylemek lazım
gelirse diye bilirim ki
Hürriyeti, hürriyet için
sevenler, taassupsuzluk
kelimesinin ne demek
olduğunu ~~bilenler~~
anlıyanlar, bütün dünya-
da çok azdır. Her yerde
ümumî olarak cari olan
Taassuptur. Her yerde
görülebilen sulh manza-

5

rasının temeli, taassup
ile, bir fikrin, birlerine
karşı kin ve nefreti istim-
dadır. Temelin dayanılmaz,
~~iki tarafta birinin~~ mü-
~~tem~~ kin ve nefret zeminin
dekî münazaa enerji tutan
şeyle kuvvetlen sayesindedir.

Bu söylediklerimizden
şu netice çıkar ki,
aramızda, hürriyetkârlı-
nın vail olduğuna,
bizim gibi düşünen ve
hissedenlerle birlikte
~~yaşamadığımıza~~
yaşadığımıza hükm
vermek müşkülâtdır.
O halde, görülen, taassup-
suzluk değil, zaafın
~~ağzın tıkadığı~~ dermansız
~~taas~~ dermansız bıraktığı
taassuptur.

— 6 —

Şüphesiz, fikirlerin, itikatların başıbaşına olmasından, şikayet etmemek lazımdır. Çünkü, bütün fikirleşe itikatlar, bir noktada birleştiği taşlarda, bu hareketsizlik alametidir, ölüm işaretidir. Böyle bir hal elbette arzu edilmez. Bunun içindir ki, hakiki hürriyetçiler, taassupsuzluğun umumî bir haslet olmasını temenni ederler. Fakat, hatta, bunun niyetle dahi olsa, bütün taassup hatalarına karşı, dikkatli olmaktan vaz geçemiyorlar. Çünkü, bunun niyetler, hiç bir zaman, hiç bir şeyi

7

tamir edememişlerdir. İnsanların, ruhun selâmeti için yaptıklarını biliyoruz. Herhalde, bunu yapan İnquzisian papazları, bunun niyetlerinden ve eyi iş yaptıklarından, bahs ederlidi; bilki de, cidden, bu söylerinde samimî idiler. Fakat, bir hamakati, yahut bir hüsranetle eyi bir iş kabilinde inşa etmek güç değildir, en nihayet bu, bir isim değiştirmek meselesidir.

8

İşte, bu sebepledir ki, aldırmamazlığı, kayıtsızlık derecesine kadar götürmemek mümkündür. Gerçi bir olmak her kesin hakkıdır ve bunun için, hakikî hürriyetçiler, hürriyetsizlere karşı da geniş davranılmasını isterler. Fakat, bunların hiç bir zaman elleri ayakları bağlı olduğu halde kimbanlık kayıp varlıklarına razı olacaklarını asla kabul olunmamalıdır.

Unutmamalıdır ki, bazı insanlar istikbale, mazinin arasından görmekte müsirdirler. Bunlar, alakamızı

9

Kestiğimiz ananalara karşı bedemal, sadaletin iadesini isterler. ~~Bunlar, bahal~~ Bu gibi insanlar, kendi itikat ettiği gibi, itikat etmiyen kimselerin istedikleri gibi eğemezlerse, kendilerini, lendelerde his ederler.

Herhalde, taassupsuzluğun arzu edildiği gibi, ümumileşmesi bunun haline gelmesi ~~[illegible]~~ fikrin terbiyenin yüksek olmasına bağlıdır.

I

İş bölümü

İnsanların, maddî, fikrî, hayatî bir takım ihtiyaçları vardır, içtimaî bir hayatın de müştrek ihtiyaçları vardır. Herkes, şahsî ihtiyaçlarını, tek başına ~~yapmaz~~ temine ~~edemez~~. Cemiyet azasından her birine bir iş, bir şey yapar. Bütün bu, işler ve şeyler, her insanın ve cemiyetin ihtiyaçlarını temin eder.

Demek oluyor ki bu cemiyetin ve onun azasının işleri, farklı arasında bölünmüştür. Buna, iş bölümü derler.

İş bölümü, medeniyetin her safhasında görülmüştür.

II

İptidaî kavimlerde, esaslı olarak iş ~~bölümü~~, kadınla erkek arasında bölünmüştü.

Erkek, ~~hayvanî~~ av gibi hayvanî gıdaları, kadın da, meyve toplamak, ziraat etmek gibi nebatî gıdaları tedarik etmek işlerini yapmakta idi. İşlerin böyle bölünmüş olması, kadınla erkeğin, hazzalarına göre değildi, bu bölünün esası olmayıp, bir takım hatıl itikatlar yüzündendi. Bu itikatlar, bugün bile, Afrika vaziyetinde vardır.

3

Mesela, kadının inek temasi mekrûhtur. Kadınlar fıstık yağı çıkarırken erkeklerin arada bulunmasi günahtır.

İptidaî insan zümrelerinde, şu ~~tarzda da bir tür~~ de, en iş bölümü oldu; mesela, bazı aşiretler, yalnız çömlekçilik ederlerdi, bazıları, yalnız silahlar yaparlardi.

Esnaf heyetleri devrinde iş bölümü ziyadeleşti. Çünkü, Her esnaf heyeti, bir iş görürdü. Bazan aynı sanat bir çok şubelere

4

ayrılırdı, marangozluk, dogramacılık gibi. ~~Bugün~~ Hatta, bir sanat şubesine ait işleri ayrı ayrı adamlara gördürülür, mesela Odun, evela oduncular, sora, biçticilar, sora kerestecilerden geçer.

Bugünkü büyük sanayi devrinde ise, iş bölümü çok ileri gitmiştir; her memlekette, binlerle faaliyet şubesi vardır.

İş bölümü, maddî işlerde olduğu gibi

5

fikrî, siyasî, İdarî
işlerde de çoğalmıştır;
mesela, ilim, her biri
bir menşe ve üsule
malik bir çok kısımlara
ayrıldı. Bir adamın
bir ilmi ~~bile~~ tamamen
kavraması ~~güçleştiği~~
~~olacak~~ imkân kalmadı.

İş bölümünü
inkişaf ettiren sebepler,
nüfus çokluğudur.
Sanat ve meslekleri
çokluğu ve bunların
ayrı ayrı fertler tarafın-
dan yapılması, yani
iş bölümü sayesinde
hayat şartları tahammül

6

edilir bir halde tutu-
la bilmektedir; Aynı
zamanda binçok
mütehassıslar, ihtira-
lar, terakkiler bu
sayede olmaktadır.

İş bölümü, İnsanlar
arasında mevcut olan
tabiî ve tarihî bağ-
lara yeni bir çok
kuvetli bağlar ilave
etmiştir. Bu yeni
bağlar, insanlarda birbir-
lerinin eksikliğini
tamamlatan, yalnız
bu günü değil yarını da
temine çalışan bağlar-
dır.